

ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARIDA KASBIY VA SHAXSIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

*Ismoilov Alisher Ulug'bekovich psixologiya
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Ichki ishlar vazirligi akademik litseyi o'quvchilarida kasbiy va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari ilmiy-nazariy va empirik jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda kasbiy motivatsiya, shaxsiy mas'uliyat, irodaviy barqarorlik, kasbiy yo'nalganlik hamda o'z-o'zini boshqarish kabi sifatlarning shakllanish mexanizmlari ochib berilgan. Empirik tadqiqot natijalari asosida o'quvchilarning kasbiy shakllanish jarayonini takomillashtirishga qaratilgan psixologik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy va shaxsiy sifatlari, psixologik mexanizmlar, kasbiy motivatsiya, shaxsiy rivojlanish, kasbiy yo'nalganlik, akademik litsey.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida huquqni muhofaza qiluvchi organlar uchun raqobatbardosh, yuksak kasbiy va shaxsiy sifatlarga ega bo'lgan kadrlarni tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Ichki ishlar vazirligi tizimi uchun kadrlar tayyorlovchi akademik litseylar faoliyatida o'quvchilarning kasbiy va shaxsiy sifatlarini rivojlantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Psixologiya fanida shaxs va kasb uyg'unligi masalalari A.N. Leontev, L.S. Vigotskiy, K.K. Platonov, E.A. Klimov, E.F. Zeer kabi olimlarning tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ushbu nazariyalarga ko'ra, shaxsning kasbiy shakllanishi ichki psixologik mexanizmlar asosida amalga oshadi. Shu bois, mazkur maqolada IIV akademik litseyi o'quvchilarida kasbiy va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari o'rganiladi.

Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlardan foydalanildi. Nazariy tahlil orqali kasbiy va shaxsiy sifatlar hamda ularning psixologik mexanizmlariga oid ilmiy qarashlar umumlashtirildi. Empirik tadqiqotda so'rovnoma, psixologik testlar, kuzatuv va statistik tahlil metodlari qo'llanildi.

Tadqiqot Ichki ishlar vazirligi akademik litseyi o'quvchilari ishtirokida o'tkazildi. O'quvchilarning kasbiy motivatsiyasi, shaxsiy mas'uliyati, irodaviy sifatlari va o'z-o'zini boshqarish darajasi maxsus psixodiagnostik metodikalar orqali aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarda kasbiy va shaxsiy sifatlarni rivojlantirish quyidagi asosiy psixologik mexanizmlar orqali amalga oshadi:

Birinchidan, motivatsion mexanizm bo'lib, u kasbga bo'lgan qiziqish, kasbiy maqsadlar va ichki ehtiyojlar bilan belgilanadi. A.N. Leontevning faoliyat nazariyasiga ko'ra, motiv faoliyatning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi.

Ikkinchidan, kognitiv mexanizm kasbiy bilimlar, kasbiy tafakkur va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ushbu mexanizm o'quvchilarning kasbiy ongini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, emotsional-irodaviy mexanizm stressga chidamlilik, irodaviy barqarorlik va o'zini nazorat qilish sifatlari orqali namoyon bo'ladi. K.K. Platonov ta'kidlaganidek, irodaviy sifatlar shaxsning kasbiy faoliyatga tayyorligini belgilovchi muhim omillardan biridir.

To'rtinchidan, o'z-o'zini boshqarish mexanizmi shaxsiy rivojlanish va kasbiy yetuklikning muhim ko'rsatkichi bo'lib, o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish va mas'uliyatni his etish darajasini oshiradi.

Empirik tahlil natijalari kasbiy motivatsiyasi va shaxsiy mas'uliyati yuqori bo'lgan o'quvchilarda kasbiy tayyorgarlik darajasi ham yuqori ekanligini ko'rsatdi. Bu holat L.S. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi asosida psixologik qo'llab-quvvatlashning muhimligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Ichki ishlar vazirligi akademik litseyi o'quvchilarida kasbiy va shaxsiy sifatlarni rivojlantirish murakkab psixologik jarayon bo'lib, u motivatsion, kognitiv, emotsional-irodaviy hamda o'z-o'zini boshqarish mexanizmlarining uyg'unligida shakllanadi. E.A. Klimov ta'kidlaganidek, kasbiy shakllanish shaxsning individual xususiyatlari va ijtimoiy talablar o'rtasidagi muvozanatga asoslanadi.

Shu bois, akademik litsey sharoitida psixologik xizmat faoliyatini tizimli tashkil etish, kasbiy yo'naltiruvchi treninglar va shaxsiy rivojlanishga qaratilgan mashg'ulotlarni joriy etish maqsadga muvofiqdir. Mazkur ilmiy xulosalar IIV tizimi uchun malakali va psixologik jihatdan tayyor kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975.
2. Выготский Л.С. Проблемы развития психики. – М.: Педагогика, 1983.
3. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М.: Наука, 1986.
4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – М.: Академия, 2004.
5. Зеер Э.Ф. Психология профессий. – М.: Академический проект, 2006.
6. Абдуллаева Ш.А. Kasbiy psixologiya. – Toshkent: Fan, 2020.